

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10901537>

TEMURIYLAR DAVRI TARIXINI O‘RGANISHGA OID NUMIZMATIK MATERIALLAR TAHLILI

G‘ayratjon Ismatullo o‘g‘li Jumayev

Tayanch doktorant

Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti

gayratjonjumayev44@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-6742-587X>

***Annotatsiya.** Mazkur maqolada Ozarbayjon tarixi milliy muzeyida saqlanayotgan Temuriylarga oid numizmatik yodgorliklarning o‘rganilishiga oid ma‘lumotlar bayon etildi. Shuningdek, maqolada ozarbayjonlik olim Ali Muhammad o‘g‘li Rajablining tadqiqotining tarjimasini amalga oshirdik.*

***Kalit so‘zlar.** Temuriylar, Amir Temur, Shirvonshohlar, Jahonshoh, “Miriylar”, “Tangayi Shohruxiy”, Ali Rajabli, Oq qo‘yunlilar, Qora qo‘yunlilar.*

ANALYSIS OF NUMISMATIC MATERIALS RELATED TO THE STUDY OF THE HISTORY OF THE TIMURID PERIOD

Gayratjon Ismatullo o‘g‘li Jumayev

Ph.D. student

Tashkent State University of Oriental Studies

gayratjonjumayev44@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-6742-587X>

***Annotation.** This article provided information on the study of the Timurid Numismatic monuments housed at the Azerbaijani National History Museum. We translated the scientific study of Ali Muhammad o‘g‘li Rajabli, an Azerbaijani scientist, into this text.*

***Keywords.** Timurids, Amir Timur, Shirvanshahs, Jahanshah, "Miriylar", "Tangayi Shohruxiy", Ali Rajabli, Kara Koyunlu, Ak Koyunlu.*

АНАЛИЗ НУМИЗМАТИЧЕСКИХ МАТЕРИАЛОВ, СВЯЗАННЫХ С ИЗУЧЕНИЕМ ИСТОРИИ ПЕРИОДА ТИМУРИДОВ

Гайратжон Исматулло ўғли Жумаев

Базовый докторант

Ташкентский государственный университет востоковедения

gayratjonjumayev44@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-6742-587X>

***Аннотация.** В данной статье представлена информация об изучении нумизматических материалов Тимуридов, хранящихся в Национальном историческом музее Азербайджана. Также в статье мы перевели исследования Али Мухаммед огли Раджабли, азербайджанского учёного.*

***Ключевые слова.** Тимуриды, Амир Тимур, Ширванишахи, Джаханишах, «Мирий», «Тангайи Шахрухий», Али Раджабли, Кара Коюнлу, Ак Коюнлу.*

2009-yil 20-oktabrda Temuriylar tarixi davlat muzeyida o‘tkazilgan “Temuriylar tarixiga oid manbalar: tavsif, tarjima, tadqiqot” mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy konferensiya materiallari tarkibiga kirgan ozarbayjonlik olim Ali Rajablining “Монеты из коллекции национального музея истории Азербайджана как источник по истории темуридов” deb nomlangan maqolasida, Ozarbayjon Fanlar Akademiyasi, Ozarbayjon tarixi milliy muzeyi, Numizmatika fondi, Numizmatika va epigrafika bo‘limi kolleksiyasida saqlanayotgan XIV asr oxiri – XVI asrlarga oid qisman Elxoniyalar, Jaloyiriylar, Jo‘ji ulusi xonlari, Temuriylar, Qora qo‘yunlilar, Oq qo‘yunlilar, Shirvonshohlar, Safaviy va Shayboniy sulolalari hukmdorlariga tegishli tangalar tadqiqi amalga oshirilgandir. Ushbu maqolada XIV-XVI asrlarda yuz bergan harbiy, diplomatik, siyosiy, madaniy aloqalar natijasida paydo bo‘lgan va kolleksiya xazinasidan joy olgan numizmatik materiallar tahlil etilgan. Olim Amir Temurning “uch yillik”, “besh yillik”, “yetti yillik” harbiy yurushlari davrida va Ozarbayjondagi siyosiy vaziyat, Temuriylar, Qora qo‘yunli, Oq qo‘yunli, Shirvonshohlar va Safaviylar zarb ettirgan tangalarning qachon, qayerda, kim tomonidan zarb etirilgani haqida ma’lumot beradi. Kolleksiya dan joy olgan ikki guruh tangalar xazinasini to‘plami haqida ma’lumot berar ekan, olim birinchi xazina 1956-yilda Ozarbayjon Respublikasi,

Astara viloyati, Archivon qishlog'idan topilganini qayd etgan bo'lib, xazina 48 ta kumush tangadan iboratdir, ammo tangalar bundanda ko'proq bo'lib, mahalliy aholining qo'lida qolgan boshqa xazina tarkibida bo'lgan. Temuriylarga oid tangalar:

- Amir Temur va Suyurg'atmishxon (1369-1378) tanganing zarb etilgan yili, shahri o'chib ketgan.

- Amir Temur va Mahmudxon (1378-1397), Shayx Abu Is'hoq, hijriy 792, tanga,

- Amir Temur va Mahmudxon, Domg'on, hijriy 792, tanga,

- Amir Temur va Mahmudxon, Yazd, hijriy 798, dirham.

- Amir Temur va Mahmudxon, Sarvon (Shirvon), hijriy 803, tanga,

- Amir Temur va Mahmudxon tanganing zarb etilgan yili, shahri o'chib ketgan.

- Xalil Sulton (1405-1409), Samarqand, hijriy 809, tanga,

- Xalil Sulton (1405-1409), Samarqand, zarb yili o'chib ketgan, tanga,

- Shohrux Mirzo (1405-1447), tanganing zarb etilgan yili, shahri o'chib ketgan.

- Muhammad Sulton (1446-1451) tanganing zarb etilgan yili, shahri o'chib ketgan.

- Temuriylarga oid yana 21 ta tanganing hukmdor nomi va zarb etilgan yili, shahri o'chib ketgan.

Ikkinchi to'plamdagi xazina 1966-yilda qadimiy ozarbayjon qishlog'i Bala-Mazradan, hozirgi Armanistonning Bosar-kechar viloyati hududidagi Go'kcha ko'li havzasidan, mahalliy aholi tomonidan topilgan va muzeyga topshirilgan. Xazina 1245 ta tangadan iborat bo'lib, ulardan 1030 tasi Shirvonshohlarga, 174 tasi Temuriylarga va 41 tasi Qora qo'yunlilarga tegishlidir.

Temuriylarga oid:

- Shohrux Mirzo (1404-1447), Abarko'hda, hijriy 824, 826-828 yillar, tangalar.

- Shohrux Mirzo (1404-1447), Astarada, hijriy 821-yil tanga.

- Shohrux Mirzo (1404-1447), Isfahonda, hijriy 820, 829-yillar, tangalari.

- Shohrux Mirzo (1404-1447), Koshonda, hijriy 827-yil, tanga.

- Shohrux Mirzo (1404-1447), Qumda, hijriy 823-yil, yil, tanga.

- Shohrux Mirzo (1404-1447), Yazdda, hijriy 835, 841, 845, 845-846, 851-yillar, tangalar.
- Shohrux Mirzo (1404-1447), Sovada, hijriy 825, 830, 837, 841-yillar, tangalari.
- Shohrux Mirzo (1404-1447), Sabzavorda, hijriy 833, 835-yillar tangalar.
- Shohrux Mirzo (1404-1447), Samarqandda, hijriy 827-828, 830, 839-yillar tangalar.
- Shohrux Mirzo (1404-1447), Soriyda, hijriy 848-849-yil, tanga.
- Shohrux Mirzo (1404-1447), Sirobda, hijriy 828-yil, tanga.
- Shohrux Mirzo (1404-1447), Sultoniyada, hijriy 847-yil, tanga.
- Shohrux Mirzo (1404-1447), Tabrizda, hijriy 821, 830, 848-yillar, tangalar.
- Shohrux Mirzo (1404-1447), Shayx Abu Is'hoqda, zarb etilgan yili aniq emas, tanga.
- Shohrux Mirzo (1404-1447), Sherozda, hijriy 828, 834, 838-yillar, tangalari.
- Sulton Muhammad (1446-1451), Yazdda, hijriy 851-yil, tanga.
- Sulton Muhammad, Sherozda, zarb etilgan yili aniq emas, tanga.
- Mirzo Ulug'bek (1446-1449), Hirotda, hijriy 852-yil, tanga.
- Abdulloh Mirzo (1450-1452), Samarqandda, hijriy 852-yil, tanga.
- Abusaid Mirzo (1452-1469), zarb etilgan yeri va yili buzulgan tanga.
- Abulqosim Bobur (1450-1456), zarb etilgan yeri va yili buzulgan tanga.
- Shoh Mahmud (1456-1458), zarb etilgan yeri va yili buzulgan tanga.
- Zarb ettirgan shaxsi, yeri va yili buzulgan 120 ta tanga.

XIV asr ikkinchi yarmida Ozarbayjon kurash maydoniga aylanib, kuchli uch turkiy ulus Oltin o'rda, Chig'atoy va Elxonlilarning Yaqin va O'rta Sharqdagi hukmronligi uchun kurash kechayotgan hudud edi. Ushbu kurashlar Amir Temurning bu hududlarda ulkan saltanati qurilishi bilan natijalandi. Sohibqiron Amir Temur hind yurushidan so'ng, ushbu hududlarda yangi kumush pul birligi "Tanga"ni joriy qildi. Uning vazni 6.2 gramm kumush bo'lib, bu davrgacha mazkur hududda yetti asrdan beri

musulmon olamining asosiy pul birligi bo'lgan dirhamning to'rttasiga teng edi. Pul birligi sifatida "Tanga"ni Temuriylarning harbiy-siyosiy ta'siri ostida bo'lgan Shirvonshohlar, Oq qo'yunlilar hamda Qora qo'yunlilar ham qabul qildilar. "Tanga"-Temuriylar davrida – "Miriylar" dirhami sifatida ham mashhur edi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Нумизматика Азербайджана. Баку, 1997, 232 с.
2. Монеты Азербайджана. Баку, 2012, 357 с.
3. Монетное дело азербайджанского государства Сефевидов. Баку: 2014, 231 с.
4. Монетное дело государства Ширваншахов (VIII-XVI вв.). Баку, 2015.
5. Темурийлар тарихига оид манбалар: тавсиф, таржима, тадқиқот // Темурийлар тарихига оид манбалар: тавсиф, таржима, тадқиқот: Республика илмий-амалий конференция материаллари, (20 октябрь 2009 йил) / Масъул муҳаррир: Н.Н.Ҳабибуллаев. – 5-китоб. – Тошкент: Akademnashr, 2011. – 192 б.
6. Jumayev G.I. Oq qo'yunli etnonimining etimologiyasi. Scholar scientific journal. Volume 1, Issue 34. December. 2023. P. 85-90.
7. Jumayev G.I. Boyondurlar: tarixi va etimologiyasi. Educational Research in Universal Sciences. Volume 2, Issue 17. December. 2023. p.215-219.
8. Jumayev G.I. "Audiomanuscript" – a project on the study of oriental manuscript sources. Journal of Social Research in Uzbekistan, 2023. P. 50-52.